

Considerații privind traducerea oficială ale hotărârilor CJUE și CEDO în materia dreptului privat

Considerations Regarding the Official Translations of CJEU and ECHR Judgments in the Private Law Field

Elena SÂRGHI¹

Rezumat: Prezentul articol expune câteva aspecte referitoare la cauzele inadvertențelor care se regăsesc în traducerea oficială ale hotărârilor Curții de Justiție a Uniunii Europene și ale Curții Europene a Drepturilor Omului în materia dreptului privat, explicând sursa acestor neclarități în traduceri și consecințele acestora. Sunt utilizate exemple concrete din extrasele hotărârilor pentru a avea o imagine de ansamblu asupra modului în care aceste incongruențe pot apărea. În partea a doua a lucrării vom analiza principalele recomandări oferite de literatura juridică de specialitate în vederea prevenirii acestor nepotriviri în traduceri și pentru observarea lor de către cititori.

Cuvinte cheie: traducerea hotărârilor, inadvertențe în traduceri, CEDO, CJUE.

Abstract: This article presents some aspects of the causes of inconsistencies found in official translations of judgments of the Court of Justice of the European Union and of the European Court of Human Rights in the field of private law, explaining the source of these inconsistencies in translations and their consequences. Concrete examples extracted from judgments are provided to give an overview of the manner in which these inconsistencies may arise. In the second part of the paper, we will analyze the main recommendations offered by legal literature to prevent such inconsistencies in translation and to draw the attention of readers.

Keywords: translation of judgments, inaccuracies in translations, ECHR, CJEU.

Introducere

Evoluția societății prin intermediul tehnologiei, care facilitează operațiunile comerciale și încheierea diverselor contracte civile între subiecți de drept care se află de o parte și de alta a granițelor, a reprezentat premisa unor schimbări majore în ceea ce privește modul în care dreptul a fost interpretat și aplicat, fiind

¹ Masterandă, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail: sarghielena7@gmail.com.

necesare armonizări ale discrepanțelor existente între legislațiile statelor ai căror cetățeni sunt părți contractante. Dacă era deja dificil să fie găsit un numitor comun în astfel de operațiuni sub aspect legislativ și jurisdicțional, în special în momentul apariției conflictului și al necesității soluționării acestuia, după crearea organizațiilor supranatale reprezentate de Uniunea Europeană și Consiliul Europei raporturile economice private s-au dezvoltat considerabil, astfel încât au fost adoptate la nivel european diverse instrumente juridice cu rolul de a fi identificată atât legea aplicabilă raportului civil sau comercial, cât și instanța competentă să soluționeze litigiul care decurgea din executarea sau neexecutarea obligațiilor contractuale, și, bineînțeles, modul în care efectele respectivei hotărâri judecătorești vor fi puse în aplicare.

Centrându-ne atenția asupra actelor care emană de la organele jurisdicționale ale acestor organizații, putem constata că există un impediment major în activitatea acestora, anume factorul lingvistic, întrucât, deși judecătorii dispun de o limbă oficială utilizată la judecarea cauzei, pentru eficacitate este necesară traducerea hotărârii în primul rând în limba statelor de care aparțin subiecții implicați în raportul civil sau comercial în cauză, iar, în al doilea rând, în limbile statelor membre sau care au aderat la respectiva organizație, motivul fiind reprezentat de forța obligatorie dată interpretării jurisdicționale a dreptului european pentru toate statele membre și nu doar pentru statele care au fost direct sau indirect implicate în acel raport.

Din acest punct de vedere, observăm că art. 342 din Tratatul privind funcționarea UE prevede următoarele: „Regimul lingvistic al instituțiilor Uniunii se stabilește, fără a aduce atingere dispozițiilor prevăzute de Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, de către Consiliu, hotărând în unanimitate prin regulamente”². Astfel, multilingvismul este un principiu esențial în funcționarea instituțiilor europene, motiv pentru care în cadrul Uniunii Europene există 24 de limbi oficiale. Deși cea mai des utilizată rămâne limba engleză, toate actele legislative sunt traduse de către funcționari traducători³. La nivelul Curții de Justiție a Uniunii Europene, însă, limba oficială de lucru este franceza, astfel încât în cadrul procedurii scrise prealabile traducătorii oficiali vor realiza traducerea actelor. Tot acestora le revine și sarcina de a traduce hotărârea în toate limbile oficiale ale UE.

În cadrul Consiliului Europei, avem în vedere că există două limbi oficiale de lucru pentru judecătorii Curții Europene a Drepturilor Omului, anume engleza și franceza⁴. Această instanță primește actele de procedură în limba cunoscută de

² Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, Jurnalul Oficial C 326, 26/10/2012 p. 0001 – 0390. Disponibil la adresa online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>, accesată la data de 25.09.2024.

³ https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/languages_ro, accesat la data de 25.09.2024.

⁴ Art. 34 din Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului, 01.09.2012, Strasbourg: „limbile oficiale ale Curții sunt franceza și engleza” (http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/6AC1A02E-9A3C-4E06-94EF-E0BD377731DA/0/REGLEMENT_EN_2012.pdf). Accesat la data de 25.09.2024.

reclamant, ele urmând a fi traduse de către funcționarii Curții. După deliberare, hotărârea va fi tradusă în limbile oficiale, iar statele membre au obligația de a traduce hotărârea în propria limbă, întrucât departamentul de documentare al CEDO are o activitate extrem de redusă⁵. Deși pe site-ul oficial al CEDO se regăsesc și hotărâri traduse doar într-o singură limbă, de cele mai multe ori aceste cazuri sunt incidente atunci când hotărârea este foarte recentă.

În toată această paradigmă lingvistică intervin nenumărate inadvertențe în ceea ce privește traducerea oficială furnizate de instanțele europene, aspecte critice atât din perspectivă teoretică, întrucât cunoașterea considerentelor într-un mod veritabil este împiedicată de chestiunile terminologice, cât și din perspectivă practică, întrucât celelalte state membre nu vor putea să se conformeze obligațiilor rezultate din hotărâre într-un mod adecvat dacă aceasta nu este tradusă în litera și în spiritul legii.

1. Cauzele inadvertențelor în traduceri

În această secțiune ne vom concentra atenția asupra principalelor surse ale traducerilor nepotrivite în vederea conștientizării acestora și evitării lor pe cât posibil. În primul rând, ne referim la diversitatea socio-culturală și juridică care se reflectă și în existența unor instituții juridice diferite. În acest sens, traducătorul familiar cu legislația unui stat va avea o dificultate majoră în traducerea unei hotărâri care prezintă un regim juridic aplicabil și legislației unui alt stat⁶ întrucât nu cunoaște, în primul rând, denumirea acesteia. În acest sens, aplicațiile de traducere, generate chiar de performanța inteligență artificială, nu oferă o soluție satisfăcătoare. Totodată, există posibilitatea ca o instituție juridică existentă în cadrul normativ al unui stat să nu se regăsească și în alte state, iar în această situație traducătorul trebuie să identifice cea mai apropiată figură juridică și să menționeze cele constatate, întrucât, dacă nu analizează cu atenție instituția aplicabilă în speța dată, consecințele vor fi dezastruoase, existând riscul confuziei⁷.

O a doua cauză a inadvertențelor în traducere este lipsa de specializare în științe juridice a traducătorului. De cele mai multe ori, traducătorul este un absolvent de limbi și literaturi străine, fără a avea însă și o pregătire certificată în știința dreptului prin absolvirea unei facultăți, iar simplele instrucțiuni oferite în cadrul unor departamente de traduceri sau unele aplicații de pe internet care explică anumite norme juridice produc mai multe probleme decât soluții, întrucât presupun un timp extrem de mare pentru cunoașterea efectivă a normei juridice în

⁵ D. M. Șandru, *Despre traducerea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului: paradoxul accesibilității*, disponibil la adresa online: <https://www.juridice.ro/244215/despre-traducerea-hotararilor-curtii-europene-a-drepturilor-omului-paradoxul-accesibilitatii.html>, accesată la data de 25.09.2024.

⁶ J. Ainsworths, *Lost in Translation? Linguistic diversity and the elusive Quest for Plain Meaning in the Law*, în *The Ashgate Handbook of Legal Translation*, Ashgate, 2014, p. 44.

⁷ M. Altarabin, *The Routledge Course on Media, Legal and Technical Translation: English-Arabic-English*, Routledge, 2021, p. 229.

cazul în care aceasta nu a mai fost studiată, dar și pentru înțelegerea sensului ei și găsirea unui corespondent într-o altă limbă⁸.

De asemenea, ar putea reprezenta o cauză a traducerilor incongruente și inaccesibilitatea unor termeni sau a unor concepte din legislația unui stat atunci când unele norme juridice nu sunt traduse într-o altă limbă de circulație internațională, iar cel care realizează traducerea nu poate identifica textul de lege aplicabil pentru acea instituție. Un demers în acest sens a fost făcut prin traducerea Codului civil român în limbile franceză și engleză⁹. Din această perspectivă, o parte a doctrinei s-a întrebat dacă nu ar fi o soluție utilizarea dicționarilor multilingve, care prezintă norma juridică în două versiuni lingvistice, în paralel, cu identificarea corespondentului în legislația altui stat, însă pentru întocmirea lor este necesară o colaborare foarte minuțioasă între specialiștii dreptului din cel puțin două state sau o conlucrare la nivelul autorităților competente în elaborarea și armonizarea dreptului¹⁰.

Totodată, un nou motiv este dat de premisele diferite ale adoptării unor norme juridice, ceea ce în teoria generală a dreptului se numește izvor material al dreptului, și anume condiția socio-culturală care a impulsionat adoptarea normei juridice. În mod cert, unele dispoziții din legislația unui stat sunt promulgate în vederea satisfacerii unor necesități sociale care nu se regăsesc în alt stat, care ar putea avea sau nu respectiva instituție. Spre exemplu, dacă legislația românească este familiară cu rezerva succesorală, Israelul nu recunoaște un astfel de drept al unor categorii de moștenitori. Această chestiune a fondului juridic diferit de la un stat la altul este și cauza transplantului juridic, factor distinct de aculturația juridică, cea din urmă presupunând o armonizare naturală a dreptului străin, pe când primul se referă la un proces forțat, un fenomen nedorit¹¹.

O autoare atrage atenția asupra respectării principiului unității în traduceri, întrucât unele norme juridice sunt norme de trimitere, norme în alb, care există prin raportare directă la alte norme, iar dacă ne limităm doar la unele prevederi dintr-un text de lege fără a verifica și dispozițiile la care trimit prevederile traduse, va exista o inadverență acută, întrucât nu este cunoscută, în primul rând, norma juridică în totalitate¹².

⁸ J. B. White, *Justice as translation. An essay in cultural and legal criticism*, University of Chicago Press, 1990.

⁹ *Noul Cod Civil Român*, traducere în limba franceză, Editura Dalloz, 2013 și *Romanian Civil Code*, traducere în limba engleză, Editura Monitorul Oficial, 2022.

¹⁰ P. Sandrini, *Multinational Legal Terminology in a Paper Dictionary?*, în Máirtín Mac A., *Legal lexicography. A comparative perspective*, Ashgate, 2014, p. 141.

¹¹ H. Kelsen, *Introduction to the problems of legal theory*, translated by B. L. Paulson, Clarendon Paperbacks, 1992, p. 91.

¹² A. M. Cosmulescu, *A terminological perspective on legal translation*, în *Professional communication and translation studies*, nr. 14, 2021, p. 153, disponibil la adresa online: https://sc.upt.ro/attachments/article/586/03_02_trad_en_COSMULESCU_02.pdf, accesată la data de 25.09.2024.

Trebuie să avem în vedere că limbajul juridic este unul tehnic, iar tocmai această tehnicitate, dacă nu este exersată în mod constant, poate conduce la o traducere în care sunt utilizate expresii simple, care nu vor fi receptate în mod corespunzător de către jurist atunci când lecturează hotărârea. Astfel, traducătorul trebuie să rețină faptul că echilibrul dintre limbajul tehnic și cel simplu, nespecializat, este cel mai important, întrucât oricine trebuie să aibă acces la acele hotărâri, iar accesibilitatea nu se referă doar la perspectiva fizică, ci la cea intelectuală, anume la înțelegerea cu ușurință a textului¹³. Sub nicio formă traducătorul nu poate improviza în traduceri, încercând să facă trimitere de la o versiune la alta după modul în care consideră acesta că s-ar potrivi mai bine conceptele.

Totodată, o tentativă de traducere literală care include combinații de cuvinte nu este preferabilă în comparație cu una critică, deoarece aceasta din urmă presupune și o analiză detaliată a modului în care există și operează o instituție juridică într-un sistem de drept, pe când prima se limitează la târâmul cuvintelor, găsind formatări potrivite doar la suprafață¹⁴.

O altă cauză a traducerilor eronate este dată de timpul relativ redus aflat la dispoziția traducătorului, în condițiile în care volumul de lucru este extrem de mare. Astfel, traducătorul, cu bune intenții, încercând să finalizeze mai repede o lucrare, omite anumite aspecte din traducere, iar aceasta este precară¹⁵.

În doctrină se menționează că este adesea neglijată complexitatea procesului de traducere, ceea ce determină soluții nepotrivite. Astfel, primul pas este cunoașterea contextului prin studierea temeinică a acestuia și posibilitatea concretă de a răspunde la toate întrebările: de ce? pentru cine? până când? cum? cât? Abia apoi este stabilit nivelul de complexitate al textului în vederea dozării cunoștințelor necesare traducerii sale¹⁶.

Nu în ultimul rând, trebuie să avem în vedere aspectele care țin de stilistică și semantică. Astfel, un traducător poate identifica următoarele impedimente: neclaritatea textului de lege sursă, polisemia conceptului sau a termenului, sinonimia neidentificată în text și confuzia incidentală, necunoașterea expresiilor

¹³ D. Cao, *Legal translation*, în Gabmbier Y., van Doorslaer L., *Handbook of Translation Studies*, John Benjamins Publishing Company, 2010, pp. 191-195, articol disponibil la adresa online: <https://www.cag.edu.tr/uploads/site/lecturer-files/aet-220-legal-translation-deborah-ceo-2010-XMJq.pdf>, accesată la data de 25.09.2024.

¹⁴ C. Chirilă, *Errors and difficulties in translating legal texts*, *Management Strategies Journal*, vol. 26(4), 2014, pp. 487-492, disponibil la adresa online: http://www.strategiimanageriale.ro/images/images_site/articole/article_e13dfe43988afb3140cb2030ee16eb8e.pdf, accesată la data de 25.09.2024.

¹⁵ A. M. Sărmașiu, *Challenges of legal translation: specific problems and strategies identified through a virtual workshop*, în *Professional communication and translation studies*, nr. 14, 2021, p. 159, accesibil la adresa online: https://sc.upt.ro/attachments/article/586/03_03_trad_en_Sarmasiu_CS_rev_02.pdf, accesată la data de 25.09.2024.

¹⁶ S. Monjean-Decaudin, J. Popineau, *How to apply comparative law to legal translation: A new juritraductological approach to the translation of legal texts*, *Research methods in legal translation and interpreting*, Routledge, 2019, p. 3, disponibil la adresa online: <https://shs.hal.science/halshs-03084449/document>, accesată la data de 25.09.2024.

juridice și a alocărilor, utilizarea termenilor arhaici din alte limbi sau a expresiilor latinești și folosirea greșită sau ilogică a atributelor¹⁷.

2. Exemple de traduceri necorespunzătoare în hotărârile Curții de Justiție a Uniunii Europene

În materie civilă pot fi identificate traduceri eronate sau cel puțin inadecvate contextului, cauzele acestora fiind menționate în secțiunea anterioară. Vom începe prezentarea unor astfel de situații cu o hotărâre în materia dreptului succesoral, de trimitere preliminară, în care s-a analizat existența unei convenții matrimoniale între doi soți pentru a se oferi un regim juridic distinct partajării bunurilor din masa succesorală. Potrivit datelor speței, soții erau cetățeni germani și nu aveau o convenție matrimonială încheiată. Expresia cheie care presupunea o dificultate în traducere era „*regimul comunității legale*”, care în legislația germană era identificată sub denumirea de „*gesetzlichen Güterstand der Zugewinnngemeinschaft*”, tradusă prin „*regim matrimonial statutar al comunității acumulate*”, pe când în engleză aceasta a fost tradusă prin formularea „*the statutory property regime of community of accrued gains*”.

În acest exemplu, problema rezidă în faptul că traducătorul nu a verificat expres denumirea în legislația statelor membre, ci a tradus superficial, literal. În orice caz, un jurist poate înțelege cu ușurință faptul că, indiferent de sistemul juridic incident, în lipsa unei convenții matrimoniale se aplică regimul comun, stabilit de lege, însă cititorii nespecializați în științe juridice nu vor putea descifra unii termeni. Mai mult decât atât, în situația în care, în speța dată, s-ar fi încheiat o convenție matrimonială, ar fi fost incidentă o altă problemă, anume că unele convenții matrimoniale din legislația germană nu au corespondent în legislația celorlalte state membre, astfel încât, în primul rând, traducătorul nu va reuși să traducă, iar cititorul nu va avea un reper clar cu privire la regimul juridic al convenției matrimoniale în statul respectiv¹⁸.

Într-o altă cauză, de această dată din materia răspunderii delictuale, respectiv interpretarea Regulamentului nr. 864/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din data de 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale, s-a ridicat chestiunea traducerii unei practici constante din jurisprudența instanței supreme bulgare, care a dobândit o oarecare forță juridică, anume că „toate durerile și suferințele morale suportate de părinți din cauza decesului copilului lor ca urmare a unui accident rutier cauzat de un act delictual sau

¹⁷ L. Kordić, *Specific Issues and Challenges in Translating EU Law Texts*, în *Athens Journal of Humanities & Arts*, vol. 7(3), 2020, pp. 235-254, accesibil la adresa online: <https://www.athensjournals.gr/humanities/2020-7-3-3-Kordic.pdf>, accesată la data de 25.09.2024.

¹⁸ CJUE, Camera a doua, C-558/16, 01.03.2018, ECLI:EU:C:2018:138, hotărâre disponibilă la adresa online: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=199805&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1623995>, accesată la data de 26.09.2024.

cvasidelictual ar fi susceptibile să facă obiectul unei despăgubiri, fără să fie necesar ca prejudiciul să fi antrenat o daună patologică pentru acești părinți”. Totuși, această prevedere nu se regăsește în cadrul normativ bulgar.

Traducătorii au considerat că o traducere *mot à mot* este adecvată, întrucât nu există un text de lege și nici nu au identificat o definiție juridică a conceptului de daună patologică, astfel încât traducerea în engleză a fost următoarea: „*compensation is payable for all mental pain and suffering sustained by parents on the death of their child on account of a road traffic accident that has occurred as a result of a tort or delict, without it being necessary for the damage to have resulted in pathological harm to those parents*”.

O interpretare sistematică prin coroborarea dispozițiilor juridice bulgare și a considerentelor obligatorii din jurisprudență ar fi oferit cu siguranță o definiție oficială a conceptului de daună patologică, însă volumul foarte mare de lucru al traducătorilor reprezintă un impediment în asigurarea unei traduceri complete, lipsită de ambiguitate conceptuală. Efectul nedorit din această traducere este reprezentat de libertatea pe care o are orice instanță din orice stat membru de a interpreta dauna patologică potrivit propriului standard național, deși CJUE nu a avut în vedere posibilitatea unei marje naționale de apreciere, ci a analizat pe caz concret dauna patologică reținută în jurisprudența bulgară¹⁹.

Și în materia răspunderii contractuale pot fi identificate traduceri interesante, întrucât nu există, în prezent, un cod civil european care să unifice, cel puțin la nivel minimal, prevederile cu privire la principalele instituții civile. Spre exemplu, în dreptul spaniol există o instituție intitulată „*derechos de aprovechamiento-por turno de bienes inmuebles de uso turístico*”, reglementată expres, care reprezintă un „drept izvorât din contractele de comercializare, de vânzare și de revânzare a drepturilor de folosință a bunurilor pe durată limitată și a produselor de vacanță de lungă durată, precum și contractele de schimb”.

Din modul în care s-a realizat traducerea hotărârii rezultă un drept de folosință a unor imobile în scop turistic, precum sunt contractele încheiate cu platformele de booking, acestea fiind considerate contracte cu consumatorii, însă există o anumită particularitate, în sensul în care se poate realiza și un schimb între drepturile de folosință. Mai departe, termenul „vânzare” a determinat traducătorul să folosească conceptul de drept real și nu de creanță, care în mod normal ar reieși din cele precizate mai sus. Astfel, s-a produs o confuzie între drept real și drept de creanță, iar această confuzie îi poate afecta și pe juriști, întrucât se vorbește și despre proprietate periodică, deși aceasta este o instituție distinctă de dreptul de creanță care reiese dintr-un contract de închiriere. Într-un final, traducerea noțiunii de „drept real” în engleză a fost, în mod criticabil, „*right in rem*”. S-a făcut apel astfel

¹⁹ CJUE, Camera a patra, C-86/23, 05.09.2024, ECLI:EU:C:2024:689, hotărâre disponibilă la adresa online: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=289810&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1636706>, accesată la data de 26.09.2024.

la expresia în limba latină, întrucât nu a fost găsit un corespondent în limba engleză, deși expresia „drept real” este tradusă în latină prin sintagma „*scriptae in rem*”²⁰.

3. Extrase din hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului traduse de funcționari

Am observat în secțiunea anterioară modul în care diversitatea juridică poate produce foarte multe confuzii și erori în traducere, astfel încât suntem în măsură să realizăm o comparație cu traduceri efectuate de funcționarii Curții Europene a Drepturilor Omului în materie civilă.

Referindu-ne la CEDO și la dreptul civil, primul drept din Convenție la care ne putem gândi este dreptul la proprietate, care se regăsește în art. 1 din Protocolul adițional nr. 1. Pentru a oferi un context, într-o hotărâre CEDO judecătorul s-a pronunțat asupra respectării dreptului de proprietate al radiodifuzorilor din Republica Moldova. Astfel, un post de televiziune a fost sancționat de unsprezece ori pe parcursul mai multor ani de Consiliul Coordonator al Audiovizualului pentru publicitate înșelătoare, cea mai aspră sancțiune fiind reprezentată de retragerea licenței de emisie.

Complementar dreptului intern analizat de CEDO, au prezentat o relevanță deosebită considerentele Curții Constituționale din Republica Moldova potrivit cărora această sancțiune poate fi aplicată în mod constituțional dacă postul de televiziune a acționat cu intenție, rea-credință, utilizând manopere dolosive. Tocmai aici se află dificultatea de traducere, întrucât nu s-a identificat un echivalent în limba engleză a conceptului de „*manoperă dolosivă*”, traducătorii optând pentru expresia „*culpable actions by the broadcaster in bad faith*”. Ar fi fost totuși preferabil să se facă apel la celebra noțiune din latină care desemnează manopera dolosivă, și anume *dolus* (*dolus*), întrucât aceasta cunoaște o utilizare universală în legislațiile europene²¹.

O altă cauză de pe rolul CEDO care include traduceri interesante se regăsește în materia prorogării legale a contractelor de închiriere a locuințelor în baza succesiunii de legi existente în România care au afectat grav interesele proprietarilor. Un exemplu relevant în acest sens este reprezentat de cauza Radovici și Stănescu contra României, în care reclamantele au înaintat la judecătoria București o acțiune de evacuare împotriva pârâtei pe motiv că aceasta din urmă ocupa apartamentul lor fără a plăti chiria, acțiune respinsă cu motivarea că „pârâta era beneficiara unui contract de închiriere cu statul, care se prelungise automat din

²⁰ CJUE, Camera a șaptea, C-632/21, 14.09.2023, ECLI:EU:C:2023:671, hotărâre disponibilă la adresa online: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=277406&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1642748>, accesată la data de 26.09.2024.

²¹ CEDO, cauza NIT S.R.L. împotriva Republicii Moldova, 28470/12, 05.04.2022, disponibilă la adresa online: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-231239>, accesată la data de 26.09.2024.

cauză că reclamantele nu respectaseră condițiile de formă prevăzute de articolul 10 alin. 1 al ordonanței de urgență a Guvernului”.

În această hotărâre au fost identificate două greșeli de traducere. În primul rând, s-a evitat traducerea expresiei „*prorogare legală*”, fiind preferată formularea „*time shall automatically be extended*”, fapt ce nu afectează substanțial înțelesul prevederii legale. Totuși, cititorii versiunii în engleză vor avea o altă reprezentare asupra cauzei și a modului în care operează prelungirea dacă s-ar fi utilizat instituția juridică încetățenită în majoritatea legislațiilor europene. În al doilea rând, fragmentul „scrisoare recomandată cu conținut declarat și confirmare de primire” fost tradus prin „*letter with return receipt*”, ceea ce conturează doar o singură caracteristică a acestei scrisori oficiale, fapt care poate determina o confuzie terminologică²².

4. Recomandări doctrinare pentru ameliorarea traducerilor

După identificarea principalelor cauze ale traducerilor eronate și observarea unor exemple concrete în extrase din hotărârile CJUE și CEDO în materie civilă, este necesară analizarea unor recomandări formulate în literatura juridică de specialitate de anumiți experți în traduceri cu pregătire juridică în vederea prevenirii acestor inadvertențe sau, cel puțin, este utilă citirea hotărârii în limba de procedură a instanței și utilizarea unui dicționar, astfel încât să nu apară confuzii în interpretarea și aplicarea considerentelor hotărârii.

Începem seria recomandărilor cu un aspect organizatoric, anume crearea unei strategii personale a traducătorului, care are ca prim pas cunoașterea clară a instituțiilor care fac obiectul traducerii, ceea ce conferă coerență terminologică textului tradus, fiind evitate incongruențele²³.

O a doua recomandare este oferirea sarcinii de a traduce o hotărâre de o complexitate ridicată din punct de vedere juridic sau care presupune o diversitate legislativă sporită unui traducător sau, preferabil, mai multor traducători care să se bucure de o pregătire juridică superioară sau de o vastă cultură juridică, întrucât în astfel de situații e necesară o practică detaliată a dreptului comparat, iar un începător în traducere poate comite erori cu referire la aspecte esențiale ale regimului juridic al unor instituții²⁴.

²² CEDO, cauza Radovici și Stănescu împotriva României, 68479/01, 71351/01 și 71352/01, 02.11.2006, disponibilă la adresa online: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123874>, accesată la data de 26.09.2024.

²³ S. Šarčević, *Legal Translation and Translation Theory: a Receiver-oriented Approach*, în ASTTI/ETI (ed.), *La Traduction Juridique : Histoire, théorie(s) et pratique. Proceedings*, Geneva, 17-19 February 2000, p. 3, disponibil la adresa online: <https://www.tradulex.com/Actes2000/sarcevic.pdf>, accesată la data de 26.09.2024.

²⁴ A. E. Dumitrescu, *Difficulties and strategies in the process of legal text translation*, *Management Strategies Journal*, vol. 26(4), 2014, p. 502, articol disponibil la adresa online: http://www.strategiimanageriale.ro/images/images_site/articole/article_fbce47756f48d1829cac94b86d15df22.pdf, accesată la data de 26.09.2024.

În privința terminologiei, doctrina recomandă cunoașterea temeinică a denumirilor instituțiilor din legislațiile respective pentru a fi evitate situațiile în care un concept este confundat cu un altul, întrucât efectele produse sunt complet distincte. În situația în care nu există un corespondent în reglementarea statului străin, este necesar să se verifice mai întâi dacă nu se regăsește o normă sub altă denumire marginală, care să aibă însă aceeași semnificație. Dacă după aceste verificări prealabile nu se identifică un reper relevant, este necesar să se menționeze în cuprinsul hotărârii că în legislația statului A se regăsește această normă juridică, care însă nu se află și în statul B, și ce presupune aceasta, având în vedere că improvizația sau traducerea literală nu sunt favorabile²⁵. Totodată, dacă se preferă expresiile latinești, traducerea trebuie să fie uniformă și asumată, utilizându-se sintagmele corecte.

De asemenea, o bună practică în traduceri este reprezentată de abordarea multidimensională a hotărârii sau a interpretării acesteia. Această abordare constă în analiza conceptelor cheie din considerente sub diferite forme: social, cultural, politic, economic, juridic, iar această perspectivă pluridisciplinară este în concordanță cu vizionarea izvoarelor materiale ale dreptului care sunt premisele adoptării actului legislativ, întrucât o normă juridică poate avea o finalitate într-un stat și o cu totul altă finalitate în alt stat²⁶.

O altă autoare recomandă găsirea echivalenței juridice a termenilor, oferirea de exemple concrete atunci când nu există un corespondent juridic și utilizarea metodei funcționaliste în traducere, ceea ce presupune identificarea funcției principale a normei juridice sau a considerentului hotărârii juridice²⁷.

Nu în ultimul rând, un studiu recent a analizat principalele calități ale unui bun traducător în domeniul juridic, caracteristici care trebuie să fie permanent îmbunătățite: cunoașterea documentelor tehnice, pregătire și calificare în domeniul traducerii și în domeniul juridic, o înțelegere fermă a subdomeniilor legilor specifice și relevante, cunoașterea aprofundată a sistemelor juridice din cele două țări, stăpânirea completă atât a limbii țintă, cât și a limbii sursă și experiență în utilizarea tehnologiei specifice traducerii²⁸.

²⁵ M. Gotti, *The translation of legal texts: interlinguistic and intralinguistic perspectives*, în *Journal of English for Specific Purposes at Tertiary Level*, vol. 4(1), 2016, p. 11, disponibil la adresa online: https://www.esptodayjournal.org/pdf/current_issue/3.6.2016/MAURIZIO-GOTTI-full-text.pdf, accesată la data de 26.09.2024.

²⁶ L. Biel, J. Engberg, M. Rosario Martín Ruano, V. Sosoni, *Research Methods in Legal Translation and Interpreting. Crossing Methodological Boundaries*, Routledge, 2019, p. 43, disponibil la adresa online: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/24887/9781138492103_oachapter2.pdf?sequence=1, accesată la data de 26.09.2024.

²⁷ G. Garzone, *Legal Translation and Functionalist Approaches: a Contradiction in Terms?*, *Textus*, vol. 13(2), 2000, pp. 1-4, disponibil la adresa online: <https://www.tradulex.com/Actes2000/Garzone.pdf>, accesată la data de 26.09.2024.

²⁸ *Legal translation: what you need to know*, p. 9, document disponibil la adresa online: <https://www.thetranslationpeople.com/media/Legal-Translation.pdf>, accesată la data de 26.09.2024.

Concluzii

Coroborând cele precizate mai sus, observăm că activitatea de traducere este dificilă, iar cea de traducere a textelor cu caracter juridic, indiferent că se referă la un act normativ, o hotărâre judecătorească sau o lucrare doctrinară, este una sisifică, întrucât implică dreptul comparat în toată complexitatea sa, diversitatea juridică și lipsa unor soluții corecte în găsirea unui corespondent juridic în legislația altui stat.

În ceea ce privește traducerea hotărârilor judecătorești, această activitate este mai solicitantă, deoarece în cuprinsul hotărârii se regăsesc și temeiurile juridice care o motivează, astfel încât sarcina traducătorului este dublă. După observarea cauzelor traducerilor eronate, putem concluziona că acestea fac referire, în primul rând, la necunoașterea de către traducător a unor prevederi legislative din legea altui stat, astfel încât, din lipsa unui interval adecvat pentru cercetare sau din cauza unor lacune în metodologie, acesta se limitează la traducerea „cuvânt cu cuvânt”, extrem de criticabilă.

În materie civilă însă, inexistența unui instrument juridic uniform la nivel european îngreunează munca de traducere, iar divizarea unor ramuri de drept în diverse arii și acte normative, cum este cazul Franței care a inclus dreptul penal în cadrul dreptului privat, poate da naștere multor confuzii în lipsa unei culturi juridice solide. Cert este că traducerile juridice în domeniul dreptului privat vor fi din ce în ce mai numeroase, întrucât relațiile comerciale s-au dezvoltat enorm în societatea actuală mulțumită tehnologiei.

Referințe

- Ainsworth J., *Lost in Translation? Linguistic diversity and the elusive Quest for Plain Meaning in the Law*, în *The Ashgate Handbook of Legal Translation*, Ashgate, 2014.
- Altarabin M., *The Routledge Course on Media, Legal and Technical Translation: English-Arabic-English*, Routledge, 2021.
- Biel L., Engberg J., Rosario Martín Ruano M., Sosoni V., *Research Methods in Legal Translation and Interpreting. Crossing Methodological Boundaries*, Routledge, 2019, disponibil la adresa online: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/24887/9781138492103_oachapter2.pdf?sequence=1, accesată la data de 26.09.2024.
- Cao D., *Legal translation*, în Gabmbier Y., van Doorslaer L., *Handbook of Translation Studies*, John Benjamins Publishing Company, 2010, pp. 191-195, articol disponibil la adresa online: <https://www.cag.edu.tr/uploads/site/lecturer-files/aet-220-legal-translation-deborah-ceo-2010-XMJq.pdf>, accesată la data de 25.09.2024.
- CEDO, cauza Radovici și Stănescu împotriva României, 68479/01, 71351/01 și 71352/01, 02.11.2006, disponibilă la adresa online: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123874>, accesată la data de 26.09.2024.
- CEDO, cauza NIT S.R.L. împotriva Republicii Moldova, 28470/12, 05.04.2022, disponibilă la adresa online: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-231239>, accesată la data de 26.09.2024.
- Chirilă C., *Errors and difficulties in translating legal texts*, *Management Strategies Journal*, vol. 26(4), 2014, pp. 487-492, disponibil la adresa online: <http://www.strategii>

- manageriale.ro/images/images_site/articole/article_e13dfe43988afb3140cb2030ee16eb8e.pdf, accesată la data de 25.09.2024.
- CJUE, Camera a doua, C-558/16, 01.03.2018, ECLI:EU:C:2018:138, hotărâre disponibilă la adresa online: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=199805&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1623995>, accesată la data de 26.09.2024.
- CJUE, Camera a șaptea, C-632/21, 14.09.2023, ECLI:EU:C:2023:671, hotărâre disponibilă la adresa online: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=277406&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1642748>, accesată la data de 26.09.2024.
- CJUE, Camera a patra, C-86/23, 05.09.2024, ECLI:EU:C:2024:689, hotărâre disponibilă la adresa online: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=289810&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1636706>, accesată la data de 26.09.2024.
- Cosmulescu A. M., *A terminological perspective on legal translation*, în *Professional communication and translation studies*, nr. 14, 2021, pp. 151-157, disponibil la adresa online: https://sc.upt.ro/attachments/article/586/03_02_trad_en_COSMULESCU_02.pdf, accesată la data de 25.09.2024.
- Dumitrescu A. E., *Difficulties and strategies in the process of legal text translation*, *Management Strategies Journal*, vol. 26(4), 2014, pp. 502-506, articol disponibil la adresa online: http://www.strategiimanageriale.ro/images/images_site/articole/article_fbce47756f48d1829cac94b86d15df22.pdf, accesată la data de 26.09.2024.
- Garzone G., *Legal Translation and Functionalist Approaches: a Contradiction in Terms?*, *Textus*, vol. 13(2), 2000, pp. 349-364, disponibil la adresa online: <https://www.tradulex.com/Actes2000/Garzone.pdf>, accesată la data de 26.09.2024.
- Gotti M., *The translation of legal texts: interlinguistic and intralinguistic perspectives*, în *Journal of English for Specific Purposes at Tertiary Level*, vol. 4(1), 2016, pp. 5-21, disponibil la adresa online: https://www.esptodayjournal.org/pdf/current_issue/3.6.2016/MAURIZIO-GOTTI-full-text.pdf, accesată la data de 26.09.2024.
- Kelsen H., *Introduction to the problems of legal theory*, translated by B.L. Paulson, Clarendon Paperbacks, 1992.
- Kordić L., *Specific Issues and Challenges in Translating EU Law Texts*, în *Athens Journal of Humanities & Arts*, vol. 7(3), 2020, pp. 235-254, accesibilă la adresa online: <https://www.athensjournals.gr/humanities/2020-7-3-3-Kordic.pdf>, accesată la data de 25.09.2024.
- Legal translation: what you need to know*, document disponibil la adresa online: <https://www.thetranslationpeople.com/media/Legal-Translation.pdf>, accesată la data de 26.09.2024.
- Monjean-Decaudin S., Popineau J., *How to apply comparative law to legal translation: A new juritraductological approach to the translation of legal texts*, *Research methods in translation and interpreting*, Routledge, 2019, pp. 115-129, disponibil la adresa online: <https://shs.hal.science/halshs-03084449/document>, accesată la data de 25.09.2024.
- Noul Cod Civil Român*, traducere în limba franceză, Editura Dalloz, 2013.
- Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului, 01.09.2012, Strasbourg, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/6AC1A02E-9A3C-4E06-94EF-E0BD377731DA/0/REGLEMENT_EN_2012.pdf, accesat la data de 25.09.2024.
- Romanian Civil Code*, traducere în limba engleză, Editura Monitorul Oficial, 2022.
- Sandrini P., *Multinational Legal Terminology in a Paper Dictionary?*, în Măirtin Mac A., *Legal lexicography. A comparative perspective*, 2014, pp. 234-243, Ashgate, 2014.

- Šarčević S., *Legal Translation and Translation Theory: a Receiver-oriented Approach*, în ASTTI/ETI (ed.), *La Traduction Juridique : Histoire, théorie(s) et pratique. Proceedings*, Geneva, 17-19 February 2000, disponibil la adresa online: <https://www.tradulex.com/Actes2000/sarcevic.pdf>, accesată la data de 26.09.2024.
- Sărmașiu A. M., *Challenges of legal translation: specific problems and strategies identified through a virtual workshop*, în *Professional communication and translation studies*, Editura Politehnica, nr. 14, 2021, pp. 158-167, accesibil la adresa online: https://sc.upt.ro/attachments/article/586/03_03_trad_en_Sarmasiu_CS_rev_02.pdf, accesată la data de 25.09.2024.
- Șandru D. M., *Despre traducerea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului: paradoxul accesibilității*, disponibil la adresa online: <https://www.juridice.ro/244215/despre-traducerea-hotararilor-curtii-europene-a-drepturilor-omului-paradoxul-accesibilitatii.html>, accesată la data de 25.09.2024.
- Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, Jurnalul Oficial C 326, 26/10/2012 p. 0001 – 0390. Disponibil la adresa online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>. Accesat la data de 25.09.2024.
- White J. B., *Justice as translation. An essay in cultural and legal criticism*, University of Chicago Press, 1990.
- https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/languages_ro, accesat la data de 25.09.2024.